

ЦІНОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

PRICE TRENDS INDUSTRY OF UKRAINE

У статті розглянуто цінові тенденції розвитку промислової галузі. Загальний тренд індексів цін промислової продукції має динамічну та одночасно низхідну тенденцію до 2012 року, поступово звужується ціновий канал за рахунок зниження рівня його верхньої межі. Загальна тенденція цін промислової продукції описується поліноміальною залежністю другого, третього та четвертого порядку, тобто має параболічний характер розвитку. Формування в 2013 році зростаючого тренду обумовлено негативним впливом податкового тиску на промислові підприємства, що в умовах рецесії економіки значно погіршує вкрай складне становище промислової галузі.

Ключові слова: ціна, індекси цін, промисловість, тренд, тенденція, поліноміальна залежність, логарифмічна залежність, методи ціноутворення, податковий тиск.

В статье рассмотрены ценовые тенденции развития промышленной отрасли. Общий тренд индексов цен промышленной продукции имеет динамическую и одновременно нисходящую тенденцию до 2012 года, постепенно сужается ценовой канал за счет снижения уровня его верхней границы. Общая тенденция цен промышленной продукции описывается полиномиальной зависимостью второго, третьего и четвертого порядка, то есть имеет параболі-

ческий характер развития. Формирование в 2013 году растущего тренда обусловлено негативным влиянием налогового давления на промышленные предприятия, в условиях рецессии экономики значительно ухудшает крайне сложное положение промышленной отрасли.

Ключевые слова: цена, индексы цен, промышленность, тренд, тенденция, полиномиальная зависимость, логарифмическая зависимость, методы ценообразования, налоговое давление.

The article discusses the price trends of the industrial sector. Price as economic characteristics is a significant regulator of the market. Popular methods for its determination in industrial enterprises include combined. The general trend of industrial production price index has a dynamic and at the same time a downward trend until 2012, gradually narrowing price channel by lowering the level of the upper border. The overall trend in prices of industrial products described polynomial dependence of the second, third and fourth order, that is, has a parabolic character by development. Forming in 2013, the growing trend is due to the negative impact of the tax burden on industry, in a recession economy worsens extremely difficult situation the industrial sector.

Key words: price, price indices, industry, trend, trend, polynomial dependence, logarithmic dependence, pricing methods, tax burden.

УДК 338.58:65.014

Ярошевська О.В.

к.е.н.,

доцент кафедри економіки

та підприємництва

Класичний приватний університет

Постановка проблеми. Першочергові ознаки кризи в економіці також розпізнають кризу цінові показники, що уособлюють як вартість товару чи послуги, так і результати діяльності підприємства з урахуванням чинників, що формують рівень ціни. За останні роки цінові показники промислової галузі нестабільні та цілком залежні від зовнішньої кон'юнктури ринку. Рецесія економіки країни формує зростаючий ціновий тренд на промислову продукцію, проте темпи росту показників собівартості промислової продукції випереджають аналогічні показники цін за рахунок стрімкового зросту складових собівартості продукції. В умовах зниження загального попиту та світових цін на промислову продукцію, скорочення інвестицій, високої собівартості промислової продукції, результати діяльності промислових підприємств за 9 місяців 2014 року знаходяться на рівні «-79724,0 млн грн». Отже, цінова політика промислових підприємств як регулятор балансу комерційних інтересів виробників та споживачів неефективна, тому потребує подальшого дослідження в умовах рецесії економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням цінових аспектів розвитку промислового сектору економіки присвячені праці таких вчених як В. Герасименко, Дж. Дейлі, А. Длігач, С. Дугіна, В. Корінев, Я. Литвиненко, Т. Негл, І. Олійник, А. Павленко, С. Салига, Ю. Тормоса,

Е. Уткін, Р. Холден, А. Череп та інші. Проте, рецесія економіки України обумовила появу низки нових чинників формування цінової траєкторії розвитку промисловості, що потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення цінових аспектів розвитку промисловості в умовах рецесії економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складність та багатогранність сутності та значення ціни розглянуто в багатьох наукових роботах, зокрема:

– В.Л. Корінев трактує визначення ціни як відповідну кількість грошей, яка віддається за право придбання у власність конкретного виду продукції [1, с. 248];

– у свою чергу М.О. Бокулева характеризує ціну мірою відношення між споживачем, що готовий придбати продукцію, та підприємством, яке виготовляє дану продукцію (послуги) на підприємстві [2];

– як зазначає Е.А. Уткін, ціна – це форма вираження цінності благ, що виявляється в процесі їх обміну [3, с. 136];

– проте А.Б. Борисов визначає ціну як грошове вираження вартості товару, виконаних робіт або наданих послуг, яка формується на світових і державних ринках [4, с. 802].

За методичними рекомендаціями з формування цін на продукцію (роботи, послуги) промислових підприємств Міністерства промислової політики України ціна характеризується як грошове вираження впливу системи ціноутворюючих факторів, що діють нині [5, с. 20].

Тобто, ціна як економічна характеристика одночасно представляє собою і результат діяльності підприємства, і рівень взаємодії попиту та пропозиції, і рівень втручання держави в бізнес, і цінову політику виробника в умовах діючих цінових чинників.

До методів ціноутворення в промисловому секторі економіки відносять наступні [6]:

- витратний метод, що враховує собівартість продукції та плановий прибуток;
- метод, що враховує попит на продукцію, за яким ціна визначається на основі встановлення взаємозв'язку між кількістю продукції та попитом на неї;
- конкурентні методи ціноутворення, за якими обмеження на верхню межу встановлюють з урахуванням цін конкурентів та їх ціновою політикою;
- метод граничних цін, коли визначається нижня межа ціни (ціна виробника) та верхня межі ціни (ціна споживача), а між ними формується ціновий коридор (діапазон) лояльності споживача до даної продукції виробника та можливостей виробника для задоволення даного споживача;
- тендерне ціноутворення, за яким формується певне коло пропозиції відповідно до певних умов споживача продукції. Кінцевий рівень ціни формується в процесі здійснення тендерної процедури та, у результаті, може суттєво відрізнятись від ринкових;
- комбіновані методи ціноутворення, що представляють собою синтез розглянутих методів.

На практиці найчастіше використовують саме комбіновані методи ціноутворення, зокрема: витратний + конкурентний + тендерний методи, що дає змогу виробнику промислової продукції максимально віднайти баланс між власними та споживчими комерційними інтересами.

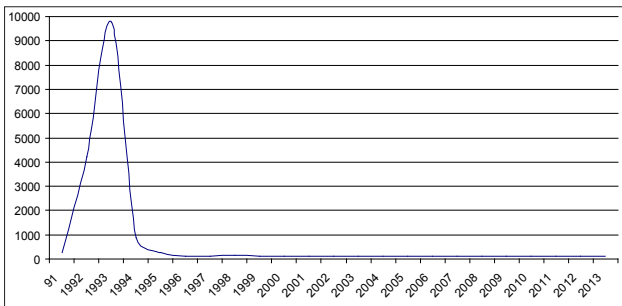

Рис. 1. Динаміка індексів цін промислової продукції України за 1991-2013 роки

Побудовано автором за даними [7]

Дослідження динаміки індексів цін промислової продукції з 1991 року по 2013 рік демон-

струє стрімке зростання рівня показника в 1992-1995 роках, рисунок 1.

Пікове зростання приходиться на 1993 рік та досягає рівня 9767%. З 1996 року відбувається суттєве зниження рівня показника цін на промислову продукцію і на той час становить 117%.

Розглянемо динаміку показників індексів цін на промислову продукцію України з 1995 року по 2013 рік, рисунок 2.

Середнє значення рівня індексу цін на промислову продукцію з 1996 року по 2013 рік становить 114,2%, а показник середнього квадратичного відхилення – 9,37%, коефіцієнт варіації показника індексу цін на промислову продукцію дорівнює 8,21%, що характеризує низький рівень ризику мінливості рівня показника, оскільки рівень коефіцієнта варіації не перевищує 10%.

Розглянемо окремі показники індексів цін на певні групи промислової продукції, таблиця 1, рисунок 1. За даними таблиці 1 спостерігаються наступні тенденції: у період 2009 року сукупність індексів показників промислової продукції коливалася від 103% до 147%.

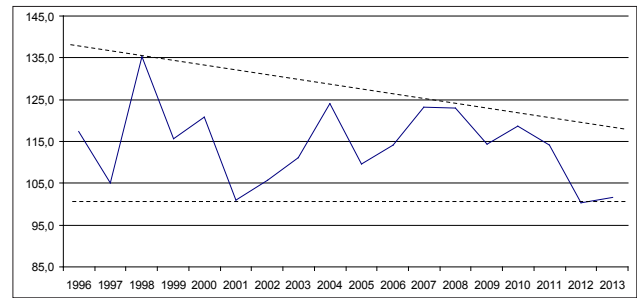

Рис. 2. Динаміка індексів цін промислової продукції України

Побудовано автором за даними [7]

Найвищий рівень показника в 184% спостерігався за виробництвом цукру. Такий діапазон індексів цін промислової продукції поступово звужувався за рахунок зниження рівня верхньої межі цінового каналу, нижня межа цінового каналу протрималася до 2011 року.

Вже в 2012 році нижня межа цінового каналу суттєво знизилася до рівня 88% та в 2013 році зросла до рівня 94%. Верхня межа цінового каналу в 2011 році закріпилася на рівні 124%, у 2012 році – на рівні 109%, а в 2013 році – на рівні 107%. Загалом ціновий коридор промислової продукції до 2012 року має низхідну тенденцію, а вже в 2013 році поступово зростає. Як зазначалося, іншу тенденцію демонструють показники індексів цін виробництва цукру, показник стрімко знижується до середини 2012 року з рівня 184% до 86% у 2011 році та поступово зростає і в 2013 році демонструє рівень 117%. Доречно зазначити, іншу динаміку демонструють показники добувної промисловості та виробництва коксу. Стрімке зростання показників

Таблиця 1

**Індекси цін виробників промислової продукції за видами діяльності
(грудень до грудня попереднього року, %)**

Найменування показника	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Промисловість	114,3	118,7	114,2	100,3	101,7
Добувна промисловість	111,2	144,4	125	88,4	105,8
Переробна промисловість	117,4	117,1	110,1	99,8	99,8
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	120,3	118,9	109,4	103,6	103,8
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	107,3	110,7	115	103,4	98,8
Виробництво молочних продуктів та морозива	124,5	120,4	112,9	96,3	115,3
Виробництво хліба та хлібобулочних виробів	109,5	109,4	113,2	104	103,3
Виробництво цукру	184,1	124,7	86,8	88,5	117
Виробництво напоїв	113,7	112,8	121,9	106,4	107,1
Легка промисловість	113,5	111,2	108,7	102,4	101,2
Текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	112,4	110,8	109,8	102,3	101,2
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	109,6	104,1	115,5	102,3	101
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	142,9	125,1	115,9	92,7	99,2
Виробництво коксу	133,8	148,6	101,7	79,1	97,8
Виробництво продуктів нафтоперероблення	147,3	111,5	124	99,7	100
Хімічне виробництво	127,6	115,7	118	105,2	94,7
Виробництво гумових та пластмасових виробів	107,3	108,3	110,4	100,1	101
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	104,2	106,6	114,5	107,6	100,8
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	117,2	122,7	108,5	94,9	97,3
Виробництво машин та устаткування	109,1	106,1	106,1	104	101,7
Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	114,7	106,9	104,3	101,7	100,1
Виробництво транспортних засобів та устаткування	104,2	117,6	112,7	97,3	94,9
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	103,9	112,5	121	109,1	105,2

Побудовано автором за даними [7]

Таблиця 2

Характеристика цінових тенденцій промислової продукції

Найменування показника	Тип лінії тренда	Рівняння	Величина достовірності апроксимації
Промисловість	Поліноміальний	$y = 2,0167x^3 - 12168x^2 + 2E+07x - 2E + 10$	R2 = 0,96
Добувна промисловість	Поліноміальний	$y = 8,8833x^3 - 53597x^2 + 1E+08x - 7E + 10$	R2 = 0,98
Переробна промисловість	Поліноміальний	$y = -0,1929x^2 + 770,42x - 769271$	R2 = 0,9
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	Логарифмічний	$y = -9713,5\text{Ln}(x) + 73996$	R2 = 0,9
Легка промисловість	Логарифмічний	$y = -6716,7\text{Ln}(x) + 51197$	R2 = 0,95
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	Поліноміальний	$y = 2,4714x^2 - 9952,1x + 1E+07$	R2 = 0,93
Хімічне виробництво	Логарифмічний	$y = y = -15343\text{Ln}(x) + 116819$	R2 = 0,91
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	Поліноміальний	$y = 1,4667x^4 - 11798x^3 + 4E+07x^2 - 5E+10x + 2E+13$	R2 = 1
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	Поліноміальний	$y = 2,975x^3 - 17949x^2 + 4E+07x - 2E + 10$	R2 = 0,99
Виробництво машин та устаткування	Поліноміальний	$y = 0,2917x^4 - 2346,4x^3 + 7E+06x^2 - 9E+09x + 5E+12$	R2 = 1
Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	Поліноміальний	$y = 0,8857x^2 - 3565,8x + 4E+06$	R2 = 0,98
Виробництво транспортних засобів та устаткування	Поліноміальний	$y = 2,6083x^3 - 15739x^2 + 3E+07x - 2E + 10$	R2 = 0,99
Виробництво та розподілення електроенергії, газу, води	Поліноміальний	$y = 2,0292x^4 - 16322x^3 + 5E+07x^2 - 7E+10x + 3E+13$	R2 = 1

Розраховано автором за даними [7]

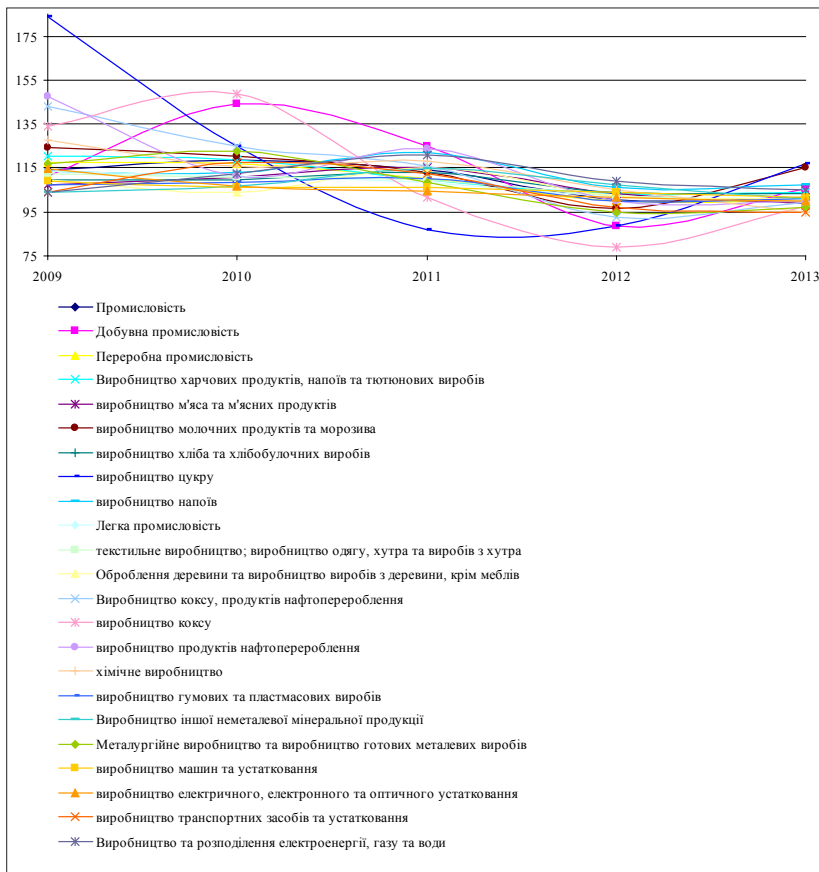

Рис. 3. Індеси цін виробників промислової продукції за видами діяльності, (грудень до грудня попереднього року, %)

Побудовано автором за даними [7]

у 2010 році продовжилося падіння рівня індесів до 79% у 2012 році та поступовим зростанням у 2013 році.

Отже, загальний тренд індесів цін промислової продукції має динамічну та одночасно низхідну тенденцію, поступово звужується ціновий канал за рахунок зниження рівня його верхньої межі. У 2013 році показники індесу цін промислової продукції формують початок нового тренду із зростаючою тенденцією, що обумовлює прогнозування подальшого зростання цін на промислову продукцію.

Ціновий тренд промислової продукції оцінимо за типами тенденції, таблиця 2.

Загальна тенденція цін промислової продукції описується поліноміальною залежністю, окрім виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, легкої промисловості та хімічного виробництва, яким притаманна логарифмічна тенденція. Поліноміальні тенденції характеризують наявність параболічного характеру цінової тенденції другого, третього та четвертого порядку. У підсумку зазначимо, що цінові тенденції промислової продукції мають динамічно нестабільний характер із параболічним типом тенденції.

Формування зростаючого цінового тренду промислової продукції з 2013 року по теперішній час склалося також під впливом податкових чинни-

ків, зокрема як загальне зростання податкового тиску на бізнес, а саме [8]:

- змушене кредитування державного бюджету за рахунок бізнесу (на 01.09.2014 року невідшкодований ПДВ на розрахункові рахунки підприємств 15,9 млрд грн; заявлений до відшкодування в рахунок майбутніх періодів 14,1 млрд грн.; переплати за податками 34 млрд грн;

- системне зростання позапланових податкових перевірок (за перше півріччя 2014 року здійснено 35 тис. податкових перевірок, що обумовило відкриття 6 тис. кримінальних справ; оштрафовано 230 тис. підприємств).

Загальний податковий тиск на промисловість здійснювався на тлі [8; 9]: введення обмежень НБУ на валютні операції; обмеження поставок електроенергії і газу промисловим підприємствам; обмеження країн Митного союзу; скорочення обсягів експорту продукції та інвестицій у галузь; зростання собівартості продукції та низька її конкурентоспроможність; несприятливої кон'юнктури зовнішніх ринків, нерозвиненість внутрішнього ринку ті ніші. Тобто, несприятливі умови розвитку промислового виробництва загострюються негативним впливом податкового тиску, що значно знижує ефективність антикризових заходів у промисловому секторі економіки країни.

Висновки з проведеного дослідження. Підтверджено, що ціна як економічна характеристика є вагомим регулятором на ринку. До методів її визначення на промислових підприємствах відносять комбіновані, що дає змогу виробнику максимально віднайти баланс між власними та споживчими комерційними інтересами. Середнє значення рівня індесу цін на промислову продукцію з 1996 року по 2013 рік становить 114,2%, а показник середнього квадратичного відхилення – 9,37%, коефіцієнт варіації показника індесу цін на промислову продукцію дорівнює 8,21%, що характеризує низький рівень ризику мінливості рівня показника. Загальний тренд індесів цін промислової продукції має динамічну та одночасно низхідну тенденцію до 2012 року, поступово звужується ціновий канал за рахунок зниження рівня його верхньої межі. Загальна тенденція цін промислової продукції описується поліноміальною залежністю другого, третього та четвертого порядку, тобто має пара-

болічний характер розвитку. Формування в 2013 році зростаючого тренду обумовлено негативним впливом податкового тиску на промислові підприємства, що в умовах рецесії економіки значно погіршує вкрай складне становище промислової галузі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Корінев В.Л. Цінова політика підприємства: [монографія] / В.Л. Корінев. – К.: КНЕУ, 2001. – 257 с.
2. Бокулева М.О. Ціноутворення на продукцію машинобудівних підприємств з урахуванням поведінки споживачів: дис. на здобуття наукового ступеня канд. ек. наук: 08.00.04 / Запоріжжя, 2010 р. – 184 с.
3. Уткин Э.А. Цены. Ценообразование. Ценовая политика / Э.А. Уткин. – М.: ЭКСМОС, 1997. – 243 с.
4. Борисов А.Б. Большой экономический сло-

варь / А.Б. Борисов. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Книжный мир, 2006. – 860 с.

5. Методичні рекомендації з формування цін на продукцію (роботи, послуги) промислових підприємств. – К.: ДП ДІКТЕД Міністерства промислової політики України, 2009. – 326с.

6. Кучерова Г.Ю. Ціноутворення на нову продукцію машинобудівних підприємств: дис канд. економ. наук: 08.00.04 / Кучерова Г.Ю. – Запоріжжя, 2011. – 189 с.

7. Офіційний сайт Державного служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// ukrstat.gov.ua](http://ukrstat.gov.ua).

8. Круглий стіл «Врятувати промисловість» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// silnaukraina.com/kruglij-stil-vryatuvati-promislovist/](http://silnaukraina.com/kruglij-stil-vryatuvati-promislovist/).

9. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / Я.А. Жаліло, К.А. Кононенко, В.М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2014. – 132с.